

Katri Hyvärinen & Sanna Sankala

LASTEN SOSIOEMOTIONAALISTEN TAITOJEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

LASTEN SOSIOEMOTIONAALISTEN TAITOJEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Katri Hyvärinen &
Sanna Sankala
Opinnäytetyö
Syksy 2010
Sosiaalian koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Sisältö

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO.....	6
2 SOSIOEMOTIONAALISTEN TAITOJEN TUKEMINEN VAR- HAISKASVATUKSESSA.....	8
2.1 Sosioemotionaaliset taidot.....	8
2.2 Varhaiskasvatus sosioemotionaalistentaitojen tukijana.....	11
2.2.1 Leikki varhaiskasvatuksessa.....	12
2.2.2 Tunnetaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa.....	13
2.3 Aiemmat tutkimukset.....	15
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	18
3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymys.....	18
3.2 Metodologiset lähtökohdat.....	19
3.3 Kohdejoukon kuvaus.....	20
3.4 Aineiston keruu.....	20
3.5 Aineiston analysointi.....	22
4 TUTKIMUSTULOKSET.....	24
4.1 Leikin järjestäminen.....	25
4.2 Aikuisen osallistuminen leikkiin	26
4.3 Vuorovaikutustaitojen ja tunnetaitojen tukeminen.....	28
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	34
6 POHDINTA.....	37
LÄHTEET.....	44
LIITTEET	

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Katri Hyvärinen, Sanna Sankala

Opinnäytetyön nimi: Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Työn ohjaajat: Riikka Suokas, Aira Vanhala

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2010

Sivumäärä: 48 + 4

TIIVISTELMÄ

Teimme opinnäytetyömme lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa oman mielenkiintomme ja aiheen ajankohtaisuuden vuoksi. Nykyisin yhä useammilla lapsilla todetaan puutteita sosioemotionaalisissa taidoissa. Opinnäytetyömme kuvaa kasvatushenkilöstön kokemuksia lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksemme tuo esiin mitä sosioemotionaalisten taitojen tukeminen on päiväkodin jokapäiväisessä toiminnassa.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jossa on fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa. Tutkimusmenetelmänä käytimme avointa haastattelua. Tutkimus toteutettiin yksilöhaastatteluna eräässä oululaisessa päiväkodissa. Analysoimme aineiston aineistolähtöisellä sisällön analyysillä.

Tutkimustulostemme mukaan lasten sosioemotionaalisia taitoja tuetaan varhaiskasvatuksessa aikuisen aktiivisella roolilla arjen toiminnassa. Tutkimuksemme mukaan aikuisen aktiivinen rooli arjen toiminnassa tarkoittaa leikin järjestämistä, aikuisen osallistumista, vuorovaikutuksen tukemista sekä lasten tunnetaitojen tukemista.

Varhaiskasvatuksessa lasten sosioemotionaalisia taitoja tuettaessa aktiivisen aikuisen merkitys lapsiryhmässä korostuu. Sosioemotionaalisten taitojen tukemisen kannalta on tärkeää, että henkilöstön vaihtuvuus pysyisi vähäisenä. Varhaiskasvatuksessa lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen helpottuu työskentelemällä omahoitajamallin mukaisesti.

Tutkimuksemme tuloksia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen eri alueilla huomioimalla leikin merkitys sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukeminen.

Asiasanat: lasten sosioemotionaaliset taidot, leikki, tunteiden tukeminen, varhaiskasvatus.

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Author: Katri Hyvärinen & Sanna Sankala

Title of thesis: Support of Children's Socioemotional Capacity in Early Childhood Education

Supervisors: Aira Vanhala and Riikka Suokas

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2010   Number of pages: 42+4 appendix pages

---

ABSTRACT

The aim of our thesis was to describe the experiences that the educators of one kindergarten in Oulu had about the support of children's socioemotional capacities in early childhood education. Today little children have many problems with their sosioemotinal capacities, for example children tease each other in kindergartens.

Our thesis was a qualitative study with features of hermeneutical phenomenology. The data were gathered using open-ended questions. Three educators of one kindergarten in Oulu were interviewed individually. The interviews were analyzed by the method of content analysis.

The results of our study showed that it was important to support children's play and emotions in early childhood education. The main conclusion of our research is that it is significant to give time to children's play and divide children into smaller groups, so educators can give more time to each child individually.

Keywords: socioemotional capacity, play, emotion, support, early childhood education.

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme koskee lasten sosioemotionaalaisia taitoja ja niiden tukemista. Aiheen valintaamme vaikutti oman mielenkiintomme lisäksi sen ajankohtaisuus. Nykyisin yhä pienemmillä lapsilla on puutteita sosioemotionaalisisissa taidoissa. Tämä ilmenee esimerkiksi päiväkotikiusaamisena. Nykyisin muun muassa varhaiskasvatuksessa ja koulumaailmassa kiinnitetään sosioemotionaalisiin taitoihin enemmän huomiota ja on todettu, että niiden puutteet lapsuudessa aiheuttavat ongelmia tulevaisuudessa (Väyrynen, 2009.) Mielestämme on kyse lasten mielenterveyden tukemisesta, vaikka varhaiskasvatuksessa ei käytetäkään kyseistä käsitettä.

Huoli siitä, kuinka lapsemme voivat, on herättänyt myös maamme päättäjät. Matti Vanhasen toisen hallituskauden yksi poliittisista ohjelmista koskee lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia sekä terveyden edistämistä maassamme. Tämä ohjelma velvoittaa kuntia etsimään uusia malleja toimia lähialueiden kanssa yhteistyössä tukien lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia sekä terveyden edistämistä. Pohjois-Suomessa hanke tunnetaan Tukeva-hankkeena, jossa mukana ovat Oulun seutu, Oulunkaaren seutukunnat sekä Kainuun maakunta. (Tukeva-hanke, 2008.)

Pihlajan (2003, 143) erityisvarhaiskasvatuksen näkökulmasta tekemän tutkimuksen mukaan lasta, jolla on sosioemotionaalaisia vaikeuksia, pidetään haastavimpana tavallisessa päiväkotiryhmässä. Lapsi, jolla on sosioemotionaalaisia vaikeuksia, herättää työntekijässä voimakkaitakin tunteita. (Pihlaja 2003, 143.) Tämänkin asian vuoksi sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen tulisi kiinnittää huomiota entistä aiemmin. Mielestämme olisi tärkeää, että varhaiskasvatushenkilöstö kiinnittäisi tietoisesti huomiota sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen. Hyvätti ja Leman (2005, 23) pohtivat Lapsen sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien hoito ja kasvatuksen kehittäminen päivähoidossa -hankkeen loppuraportis-

sa sitä, miten paljon ennaltaehkäisevää ja korjaavaa työtä voitaisiin tehdä tavallisessa päiväkodissa, jos kasvatushenkilöstö siellä olisi tietoinen mahdollisuuksistaan auttaa. He toteavat myös, että loppujen lopuksi lapset ovat suurimman osan ajastaan näissä ryhmissä, kun taas terapiassa he ovat kerran viikossa.

Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvailla oululaisen päiväkodin lastentarhaopettajien ja lastenhoitajien kokemuksia lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta. Rajaamme tutkimuksemme koskemaan varhaiskasvatusta ja sen yleisintä muotoa päiväkotia. Vaikka sosioemotionaalisten taitojen opettamisen päävastuu on lasten vanhemmilla, julkisia varhaiskasvatuspalveluita tarjoavilla päiväkodeilla on tärkeä rooli varhaisen kotikasvatuksen täydentäjänä ja tukijana. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 15) mukaan varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on edistää lasten hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Lapsen voidessa hyvin hänellä on edellytykset mahdollisimman hyvään kasvuun, oppimiseen ja kehittymiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15.)

2 SOSIOEMOTIONAALISTEN TAITOJEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

On hankalaa vetää rajaa siihen, milloin on kyse sosiaalisen ja tunne-elämän vaikeuksista tai normaalista kehityksestä. Ihmisillä on sosiaalisia taitoja ja tunteita sekä ominaisuuksia, jotka toisessa yhteydessä ovat merkityksellisiä ja toisessa taas eivät. Tutkijoiden kiinnostus aiheeseen on ollut vähäistä. Lisäksi aihe on monitieteinen. Lapsen tämän alueen kehityksellisiä pulmia määrittellään muun muassa kasvatustieteen, psykiatrian, erityispedagogiikan ja kehityspsykologian näkökulmasta. Lapsella voi olla lastenpsykiatrian mukaan depressio, koulun näkökulmasta käytöshäiriö, ja päivähoidossa asia nimetään sosiaalis-emotionaaliseksi ongelmaksi. (Pihlaja 2003, 63.)

Tutkimuksemme pääkäsitteeksi valitsimme sosioemotionaaliset taidot, koska tämän käsitteen käyttö on vakiintunut varhaiskasvatuksessa. Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen kuvaa hyvin kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämistä, joka on ensisijainen tavoite varhaiskasvatuksessa.

2.1 Sosioemotionaaliset taidot

Tärkeä osa yksilön kokonaiskehitystä on sosioemotionaalinen kehitys. Varsinkin lapsella se on kiinteässä yhteydessä hänen fyysiseen kasvuunsa ja kognitiiviseen, kielelliseen sekä motoriseen kehitykseensä. Kehityksen eri puolet alkavat erkaantua myöhemmin, mutta niiden yhteys jatkuu pitkälle lapsuuden jälkeenkin. Sosioemotionaalisen kehityksen tarkastelu irrallaan yksilön kokonaiskehityksestä onnistuu vain teoriassa. Lasten yksilöllisyyden tiedostaminen ja sen kunnioittaminen on välttämätöntä, jotta yksilöllisesti etenevää sosioemotionaalisuuden kehitystä voidaan tukea mahdollisimman hyvin. (Ahvenainen & Ikonen & Koro 1994, 100.)

Sosioemotionaalisuus ja sen kehittyminen liittyy käsitteisiin socialisaatio ja emotionaalisuus. Laajimmillaan socialisaatiolla tarkoitetaan ihmisen kehitystä biologisesta olenosta sosiaalseksi yksilöksi ja yhteiskunnan jäseneksi. Sosiaalistumisprosessi tapahtuu yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksessa. Socialisaation onnistumiseen yksilö tarvitsee sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistavia taitoja. Emootiolla puolestaan tarkoitetaan emotionaalisen prosessin lopputulosta eli emotionaalista kokemusta (esimerkiksi suru) yhdistyneenä emotionaaliseen ilmaisuun (esimerkiksi surullisuus). (Ahvenainen & Ikonen & Koro 1994, 104–105.)

Siitä, mitä sosiaalsiin taitoihin kuuluu, ei olla aivan yksimielisiä, erilaisilla näkemyksillä ja määritelmillä on toki yhteisiäkin piirteitä. Niin kuin taitoja yleensä, myös sosiaalisia taitoja pidetään opittuina. Sosiaalisesti taitava käyttäytyminen on tilanteeseen sopivaa sanallista tai sanatonta toimintaa, johon toiset reagoivat myönteisesti eli tapahtuu sosiaalinen vahvistaminen. Sosiaaliset taidot ovat vuorovaikutukseen sidottuja, koska ajoitus ja vastavuoroisuus ovat monissa tilanteissa ratkaisevan tärkeitä, ei vain pelkkä mekaaninen toimitus. Sosiaalisten taitojen näkökulma korostaa yksilön käyttäytymistä. Yleisesti ajatellaan, että sosiaalisten taitojen puutteita voidaan tunnistaa ja näitä taitoja voidaan edistää erilaisin keinoin. Sosiaaliset taidot määritellään niiden seurausten perusteella. Positiivisiin sosiaalsiin seuraamuksiin, kuten leikkiin pääsemiseen johtava yksilön käyttäytyminen katsotaan sosiaalisesti taitavaksi. (Salmivalli 2002, 121.)

Sosioemotionaalisen kehityksen kannalta lapsen ensimmäinen ikävuosi on tärkeä. Tällöin lapsen ja vanhemman (hoitajan) välille syntyy perusluottamus, joka on perusta myöhemmille ihmissuhteille. Terveen sosioemotionaalisen kehityksen edellytyksiin kuuluu myös pettymysten siedon harjaannuttaminen varhaislapsuudessa. Kuitenkaan ilman perusturvallisuutta lapsi ei pysty käsittelemään pettymyksiä. Pettymyksistä syntyy lapselle uhka, jonka poistamiseksi lapsi käyttäytyy väkivaltaisesti. (Ahvenainen & Ikonen & Koro 1994, 114.)

Yhdessä tekemisen ilon voi kokea luovana prosessina ryhmässä. Oppiminen yhdessä on hauskaa. Toiselta ihmiseltä voi oppia aina, koska hoksaamme ole-

vamme erilaisia ja siitä huolimatta saamme yhdessä aikaan jotain. (Pihlaja & Viitala 2004, 234.) Vertaisryhmällä on merkityksellinen tehtävä lapsen oppiessa sosiaalisia taitoja. Ryhmässä lapsi pääsee harjoittamaan sosiaalista kanssakäymistä luonnollisissa tilanteissa ilman jatkuvaa aikuisen ohjausta. Päivähoito tarjoaa lapselle mahdollisuuden harjoitella sosiaalisia taitoja leikkien avulla. Päivähoidolla on erityinen rooli myös lapsen itsenäistymiskehityksessä. Vanhemmista ja kodista irtaantuminen helpottuu ja tapahtunee ilman kohtuutonta eroahdistusta, jos vertaisryhmä toimii irtaantumista helpottavana asiana. (Ahvenainen & Ikonen & Koro 1994, 118.)

Yksilön kehitys on kaikilta alueiltaan riippuvainen ympäristön tarjoamista kehittymismahdollisuuksista tai niiden puutteista. Tämä yhteys korostuu ennen kaikkea sosioemotionaalisisessa kehityksessä. Suuri osa lasten sosioemotionaalisisista ongelmista aiheutuu ympäristön tarjoamista virheellisistä malleista tai kehitystä tukevan ympäristön puutteesta. (Ahvenainen & Ikonen & Koro 1994, 100-101.)

Lapsen käyttäytymisen perusteella tunnistetaan sosioemotionaalisisia ongelmia. Nämä häiriöt pitää kuitenkin erottaa lapsen kehitykseen kuuluvista uhmakausista. Kehityskriisit ovat normaaleita, erittäin tärkeitä vaiheita lapsen myönteiselle psyykkiselle kehitykselle. (Hyvätti & Léman 2005, 31.)

Pihlajan & Viitalan (2004) mukaan yksilön kehitykselle ja elämälle pidetään tärkeänä vahvaa itsetuntoa. Vahva itsetunto saavutetaan omalla toiminnalla ja itsestä tulevana tyydytyksenä (Lummelahti 2004, 35). Se sisältää itsensä arvostamisen ja itseluottamuksen hyvä – huono-ulottuvuudella. Itsetunto luo perustan ihmisen emotionaalisiselle ja sosiaaliselle käyttäytymiselle. Hyväksytyään itsensä lapsen on myös mahdollista hyväksyä muita ihmisiä, tuntea myötä tuntea ja luoda vuorovaikutussuhteita. Luottamus itseen edistää itsenäistymistä sekä toisista riippumattomuutta. Itseluottamus antaa myös uskallusta kokeiluihin ja erilaisiin suorituksiin. (Pihlaja & Viitala 2004, 34.)

2.2 Varhaiskasvatusta sosioemotionaalisten taitojen tukijana

Lasten kasvatuksesta ja hyvinvoinnista ensisijainen vastuu on lasten vanhemmilla. Heitä tukee tässä tehtävässä yhteiskunta. Tutuin varhaiskasvatuksen toimintamuoto on lasten päivähoito. Varhaiskasvatus on prosessi, jossa lapsi on aktiivinen toimija ja joka edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Laadukas varhaiskasvatus tasoittaa lasten elinoloista seuraavia eroja ja näin tarjoaa kaikille lapsille yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä omien edellytystensä mukaan. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002, 6, 15.)

Ensisijaisena tavoitteena varhaiskasvatuksessa on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kun lapsi voi hyvin, hänellä on mahdollisimman hyvät kasvun, kehittymisen ja oppimisen edellytykset. Lapsi nauttii yhdessäolosta lasten ja kasvattajien yhteisössä sekä kokee iloa ja toimimisen vapautta kiireettömässä ja turvallisessa ilmapiirissä. Lapsi voi suunnata energiansa leikkiin, oppimiseen ja arjen toimiin itselleen sopivin haastein, ja hän on kiinnostunut ympäristöstään. Hyvinvointia edistetään lapsen terveyttä ja toimintakykyä vaalimalla ja lapsen perustarpeista huolehtimalla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005,15.)

Varhaiskasvatuksessa lapsi tuntee, että häntä arvostetaan, hänet hyväksytään omana itsenään, hän tulee kuulluksi ja nähdyksi ja hän saa vahvistusta terveelle itsetunnolle. Lapsi rohkenee yrittää ja oppii sosiaalisia taitoja. Lapsi käsitetään yksilöllisten tarpeiden, persoonallisuuden ja perhekulttuurinsa mukaisesti, ja hän kokee olevansa tasa-arvoinen riippumatta sukupuolestaan, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään. Varhaiskasvatuksessa lapsen hyvinvointia edistävät mahdollisimman pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsi kokee kuuluvansa vertaisryhmään, ja hänen suhteitaan vanhempiin, kasvattajiin ja muihin lapsiin vaalitaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15.)

Sosioemotionaalisten taitojen opettamisen päävastuu on lasten vanhemmilla, mutta julkisia varhaiskasvatuspalveluita tarjoavilla päiväkodeilla on tärkeä rooli varhaisen kotikasvatuksen täydentäjänä ja tukijana. Päiväkoti-ikäisten lasten sosioemotionaalisia taitoja koskevat kehitystehtävät liittyvät ennen kaikkea onnistuneeseen vuorovaikutukseen ikätovereiden kanssa. On osoitettu (Denham ym. 2003), että 3–4-vuotiaisen lasten leikki-tilanteissa osoittamien tunteiden tunnistamisen, ilmaisemisen ja säätelytaidot ennustavat heidän paria vuotta myöhempää myönteistä sosiaalista käyttäytymistään. Myös päiväkotien henkilöstö tukee lasten sosioemotionaalisten taitojen harjoittamista, sillä henkilöstö pitää päiväkotien tärkeimpänä tavoitteena juuri sosiaalisen ja emotionaalisen kasvun tukemista. (Takala & Kokkonen & Liukkonen, 23.)

Lapsiryhmän perustehtävä on tehdä lapsesta yhteisön jäsen, inhimillistä, sosiaalista hänet. Ryhmässä lapset oppivat kommunikoimaan keskenään. Ryhmä tekee lapsista ajattelevia ja puhuvia olentoja. Lapsiryhmän tehtävänä on myös auttaa näkemään, että olemme kaikki erilaisia. Tämä on tärkeää siksi, ettemme kuvittelisi, että kaikkien pitäisi olla samanlaisia, itsemme kaltaisia tai olla kanssamme samaa mieltä. Huomatakseen, että on olemassa toinen ihminen, joka sanoo: ”minuun et voi vaikuttaa, ellen itse sitä halua”, lapsi tarvitsee ryhmän. Tämän avulla lapsi huomaa yksilöiden väliset rajat. (Pihlaja & Viitala 2004, 233–234.)

2.2.1 Leikki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatuksen arvopohja muotoutuu keskeisistä kansainvälisistä lapsen oikeuksia määrittelevistä sopimuksista sekä Suomen perusoikeussäännöksistä. Varhaiskasvatuksen keskeisiin periaatteisiin ja arvopohjaan kuuluu muun muassa lapsen turvattu ja terveellinen ympäristö, jossa lapsi voi leikkiä ja toimia monipuolisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

Usein kuulee sanottavan, että leikki on lapsen työtä. Leikki ei ole lapselle työtä, vaan se on lapselle tärkeä kehitystehtävä. Leikin kautta lapsi harjaantuu fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Leikki muuttuu ja kehittyy lapsen kasvaessa. Aluksi taaperoiässä leikki on ympäristöön, kehoon ja tavaroihin tutustumista. Pian tulevat mukaan mielikuvitusleikit ja pikkuhiljaa leikkiin tulevat mukaan myös toiset lapset. Puhutaan rinnakkaisleikeistä, jolloin lapset leikkivät vierekkäin mutta eri leikkiä. Pikkuhiljaa leikki muuttuu yhdessä leikkimisen, ja rinnakkaisleikkimisen vuorotteluksi ja lopulta leikki on yhdessä leikkimistä. (Koivunen 2009, 40.)

Lapsen ominaisin tapa toimia ja havainnoida maailmaa on leikki. Lapsi käsittelee kokemuksiaan leikin avulla ja rakentaa leikkiessään uusia asioita ja merkityksiä ympäristöstään ja suhteistaan muihin ihmisiin. Jos lapsi ei leiki, on aikuisen tehtävä ohjata ja opastaa lasta leikin maailmaan mahdollistamalla hänelle turvallinen psyykkinen ja fyysinen ympäristö, jossa hän voi opetella leikkimään. (Halenius & Suhonen 2006, 74.)

Leikki on lapsen tapa tarttua ilmiöihin. Lapsuusiässä se on ominainen tapa suhtautua muihin ihmisiin. Leikissä lapsi hallitsee tavoitteitaan ja pyrkii toteuttamaan niitä itsenäisesti. Leikki on keino solmia suhteita ikätovereihin. Leikkiä voidaan kuvata sosiaalisen vuorovaikutuksen kouluksi, jossa lapsi etenee yksinkertaisista vuorottelu- sekä jäljittelytoiminnasta monimutkaisimpiin sosiaalisiin taitoihin. Leikki on lapselle keino opetella hallitsemaan omaa käyttäytymistään. Se myös liittyy lapsen yhteistoimintaan toisten kanssa. (Halenius & Savolainen 1996, 119–120.)

2.2.2 Tunnetaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohja pitää sisällään myös lapsen oikeuden tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lapsella on myös oikeus saada tarvitsemaansa erityistä tukea. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

Lasten sosiaalisten taitojen opettaminen ja vahvistaminen ovat varhaiskasvatuksen merkittäviä sisältöalueita ja vaikuttavia kiusaamisen ehkäisyn kannalta. Pitäisi pohtia enemmän millaiset sosiaaliset taidot ovat niitä joita nyky-yhteiskunnassa arvotetaan. Millainen lapsi on sosiaalisesti pätevä, kompetentti? Kasvattajan omilla arvoilla on suuri merkitys kun arvioidaan lapsen sosiaalisia taitoja. Eli riippuu erittäin paljon kasvattajasta ja hänen tavastaan kohdata lapsi sekä siitä kontekstista, ympäristöstä jossa he ovat onko lapsi sosiaalisesti pätevä, kompetentti vai ei. Lapsen minäkuvaa heikentää runsas negatiivinen palaute, joka vaikuttaa heikentävästi sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Lapsen sosiaalisen pätevyyden, kompetenssin kehittymiseen vaikuttaa myös vertaisryhmä. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 51.)

Vuorovaikutus pitää sisällään keskustelun ja yhdessäolon. Vuorovaikutustilanteissa lähetetään ja vastaanotetaan viestejä monella eri tasolla kuten kokemalla, tuntemalla, kuuntelemalla ja puhumalla. Kehonkieli eleet ja ilmeet ovat tärkeitä vuorovaikutustilanteissa. Kun lapsi on vuorovaikutustilanteessa, ovat mukana aina koko lapsen persoona, aistit, tunteet, hermojärjestelmä jopa lihakset. Näin viestimme vuorovaikutuksessa toistemme kanssa omaa mielikuvaa toiselle, joka muokkaa siitä omanlaisensa ja viestii sen takaisin. (Kontu 2001, 85.)

Lapsella tunnetaito voi tarkoittaa muun muassa, että hän osaa leikkiä kaverin kanssa tai hän oppii hillitsemään mielihalujaan, jotta saisi jotain haluamaansa. Tunnetaidoilla tarkoitetaan myös ongelmien ja aggressioiden selvittelykykyä, turhautumisen kestoa sekä hetken mielihoiteiden hallintaa. Myös kyky aidosti kohdata ja suvaita erilaisia ihmisiä on tunnetaito. (Jalovaara 2005, 96.)

Jalovaara (2005) kirjoittaa, että nykyajan koti- ja koulukasvatus eivät aina ole riittävän tietoisia lapsuuden kokemusten perustavanlaatuisesta merkityksestä, kun ihmisen tunne-elämä kehittyy. Tunnekasvatus on jäänyt informaatiovirran jalkoihin. Myönteisessä ja kannustavassa hengessä sosiaalisuuden ja tunnetai-

tojen harjoittaminen auttaisi juuri ujoimpia ja arimpia lapsia itseilmaisuun ja vuorovaikutussuhteisiin toisten lasten kanssa. (Jalovaara 2005, 27.)

On hyvä ottaa huomioon, että sosiaalinen pätevyys, kompetenssi ei ole vain käyttäytymisen kontrollointia, mitä tarvitaan paljon päiväkotimaailmassa. Kun sosiaalistaitojen opetteleminen aloitetaan varhaisessa vaiheessa, sitä tehokkaampaa kiusaamisen ehkäiseminen olisi jatkossa. Ryhmän toimivuuteen, dynamiikkaan tulisi kiinnittää enemmän huomiota sekä kaikkien lasten mahdollisuuteen saada myönteisiä vuorovaikutuskokemuksia. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 51.)

Ilman tunteita ei tulla toimeen, se korostuu erityisesti ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Ihmisen tulee osata samastua toisen ihmisen asemaan. Hänen täytyy osata tunnistaa miltä toisesta tuntuu, koska vasta sillä tavalla hän pystyy sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Jalovaara 2005, 38.)

2.3 Aiemmat tutkimukset

Päivi Pihlaja on tutkinut väitöskirjassaan Varhaiserityiskasvatus suomalaisessa päivähoitossa; Erityisen tuen tarpeet sosiaalis-emotionaalisella ja kielellisen kehityksen alueilla lasten sosiaalis-emotionaalisia ja kielellisen kehityksen ongelmia varhaiserityiskasvatuksen näkökulmasta. Pihlajan tutkimukseen on osallistunut 23 lapsiryhmää (tavallisia ryhmiä ja erityisryhmiä), näiden henkilökunta sekä kustakin ryhmästä yksi lapsi yksilöllisen kuntoutussuunnitelman välityksellä. Tutkimuksessaan Pihlaja on käsitellyt varhaiskasvatusta erityispedagogiikan näkökulmasta. Pihlajan (2003, 147) mukaan sosioemotionaalisia taitoja tuetaan muun muassa tukemalla lapsen empaattista vuorovaikutusta, auttamalla lasta tunnistamaan omia tunteitaan pelien ja leikkien avulla. Lapsen tulisi myös viihtyä päiväkodin ryhmässä ja tuntea olonsa turvalliseksi. (Pihlaja 2003, 147.)

Riikka Sutela Kuopion yliopistosta on tehnyt arviontitutkimuksen lapsen sosioemotionaalisen kasvun tukemisesta tukiluokka-hankkeessa. Tutkimuksessa tarkastellaan tukiluokan toimintaa sekä arvioidaan toiminnan vaikutuksia lasten sosioemotionaalisen kasvun sekä palvelujärjestelmän kannalta. Tutkimustulosten mukaan tukiluokassa on onnistuttu luomaan lapsen kasvua tukeva toimintamalli, joka perustuu lapsen sosioemotionaalisen kasvun tavoitteelliseen, yksilölliseen ja kokonaisvaltaiseen tukemiseen. (Sutela 2008.)

Sosioemotionaalisten taitojen kehittämisestä liikuntatuokioiden avulla on tehty tutkimus Kajaanin ammattikorkeakoulussa. Tutkijoina ovat toimineet Takala, K., Kokkonen, M. ja Liukkonen, J. Tutkimuksesta on julkaistu artikkeli *Liikunta & Tiede* (1/2009) lehdessä. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää 3–4-vuotiaisen päiväkotilasten liikuntatuokioiden aikana ilmeneviä sosioemotionaalisia taitoja ja niissä kahdeksan kuukauden intervention aikana tapahtuneita muutoksia. Tämän tutkimuksen kohteena olleet sosioemotionaaliset taidot olivat kuuntelu, kontaktin ottaminen toiseen, yhteistyö pari- ja ryhmätehtävissä sekä auttaminen ja vuoron odottaminen. Tutkimuksessa on ollut koeryhmä (31 lasta) ja kontrolliryhmä (10 lasta). Ryhmät eivät eronneet toisistaan merkittävästi. Molempien ryhmien sosioemotionaaliset taidot paranivat merkittävästi. Tämän tutkimuksen tuloksena syntyi lasten sosioemotionaalisten taitojen arviointiin käytettävä havainnointilomake. (Takala ym. 2009, 22.)

Kimmo Häärä Kognitiivisen psykoterapian verkkolehdestä (1/2004) kirjoittaa sosioemotionaalisten taitojen määrittelystä. Hän on tehnyt lopputyön aiheesta ”Sosioemotionaalisten taitojen opetus peruskoulussa – kognitiivisen psykoterapian tarjoamia virikkeitä opetukselle”. Häärä toteaa, että vuorovaikutukseen liittyville taidoille löytyy useita erilaisia nimityksiä. Hänen mielestään käytettyjen käsitteiden kirjavuus ilmaisee sosioemotionaalisen alueen käsitteenmäärittelyn keskenäisyydestä ja vakiintumattomuudesta.

Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Vasso on julkaissut 2005 loppuraportin hankkeesta Lasten sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien hoito ja kasvatuksen kehittäminen päivähoitossa, joka alkoi 2003 vuoden alussa. Hankkeen lähtökohtana oli ehkäistä ja puuttua varhain sosioemotionaalisiin vaikeuksiin. Erityinen huomio hankkeessa kiinnitettiin henkilökunnan osaamisen kehittämiseen. Pitkäkestoiset hankkeen tavoitteet olivat muun muassa: ehkäistä lasten syrjäytymistä ja puuttua sosiaalisiin ja emotionaalisiin vaikeuksiin sekä päivähoiton kasvuympäristön kehittäminen sosiaalista ja emotionaalista kehitystä tukevaksi ja ohjaavaksi. Hankkeeseen osallistui Varsinais-Suomen neljä kuntaa, Salo, Halikko, Lieto ja Turku. Hankkeeseen osallistui jokaisesta kunnasta kaksi päiväkotia, jotka puolestaan valitsivat yhdestä kahteen lapsiryhmää mukaan hankkeeseen. Ryhmät edustivat laajasti eri ikäisiä lapsia ja erilaisia kunnan tarjoamia varhaiskasvatuspalvelu muotoja. Hankkeessa oli mukana 1–3-vuotiaiden ryhmä, 3–6-vuotiaiden ja esikouluryhmiä sekä kaksi vuoropäivähoitoyksikköä. (Kallio 2005, 5,7.) Hankkeen antaman koulutuksen myötä henkilökunnalle tehdyn kyselyn myötä he osasivat eritellä sosiaalis-emotionaalisia ongelmia ja niihin liittyviä käsitteitä paremmin kuin ennen hankkeen alkua. Koulutus oli myös herättänyt erilaista mielenkiintoa, joka koskee lasten sosiaalis-emotionaalisia ongelmia. Hankkeeseen osallistujille oli tullut selkeitä mielipiteitä ja ajatuksia koskien lasten sosiaalis-emotionaalisia ongelmia. (Hyvätti & Léman 2005, 36.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Lähestymme tutkittavaa ilmiötä fenomenologishermeneuttisesta näkökulmasta. Tutkimme oululaisen päiväkodin kasvatushenkilöstön kokemuksia lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta. Keräsimme aineiston avoimella haastattelulla, käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymys

Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvailla oululaisen päiväkodin lastentarhaopettajien ja lastenhoitajien kokemuksia lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta. Tutkimuskysymyksenämme on mitä lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen on päiväkodissa kasvatushenkilöstön kuvaamana.

Tutkimuksemme tavoitteena on tuoda esiin miten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen näkyy jokapäiväisessä päiväkodin toiminnassa. Tavoitteenamme on lisätä omia ammatillisia taitoja, joilla pystyisimme tukemaan lasten sosioemotionaalisia taitoja riittävän varhaisessa vaiheessa. Tätä näkemystä puoltaa myös varhaisenpuuttumisen ja ennalta ehkäisyn periaatteet, jotka ovat tällä hetkellä ajankohtaisia varhaiskasvatuksessa. Ahvenaisen, Ikosen ja Koron (1994) mukaan erityisesti sosioemotionaalisisessa kehityksessä korostuu riippuvuus ympäristön tarjoamista kehitysmahdollisuuksista tai niiden puuttumisesta. He ovat todenneet, että suurin osa lasten ja nuorten sosioemotionaalisisista ongelmista aiheutuu ympäristön tarjoamista virheellisistä malleista tai tasapainoista kehitystä tukevan ympäristön puutteesta.

3.2 Metodologiset lähtökohdat

Hirsjärven & Remeksen & Sajavaaran (2004) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohdana on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä tehdyllä tutkimuksella tarkastellaan ihmisten välistä ja sosiaalista merkitysten maailmaa. Merkitykset kuvastuvat suhteina ja niiden muodostamina merkityskokonaisuuksina. Ne puolestaan ilmenevät ihmisistä lähtöisin olevina ja ihmiseen päätyvinä tapahtumina, kuten toimintana, ajatuksina päämäärien asettamisina ja esimerkiksi yhteiskunnan rakenteina. Kvalitatiiviseen tutkimusmenetelmään liittyy aina kysymys, mitä merkityksiä tutkimuksessa tutkitaan? Tämä edellyttää täsmentämää, tutkitaanko kokemuksiin vai käsityksiin liittyviä merkityksiä. Kokemukset ovat aina omakohtaisia. (Vilkkä 2005, 97.) Tutkimuksemme kohteena ovat lastentarhaopettajien ja lastenhoitajien kokemukset.

Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Tiedon keruun välineenä suositaan ihmistä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään induktiivista analyysiä, eli tavoitteena on paljastaa uusia odottamattomia asioita. Tämän vuoksi lähtökohdana ei ole teorian tai hypoteesien testaaminen, vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Aineiston keruussa suositaan laadullisten metodien käyttöä. Tällaisia aineistonkeruu menetelmiä ovat muun muassa osallistuva havainnointi, teemahaastattelu ja ryhmähaastattelut. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käsitellään tapauksia ainutlaatuisesti ja aineistoa tutkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2004, 155.)

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen tutkimus, jossa on fenomenologinen lähestymistapa. Ihmisten käsitykset ja kokemukset samasta asiasta voivat olla hyvin erilaisia muun muassa iän, kokemuksen, koulutustaustan ja sukupuolen mukaan. (Metsämuuronen 2000, 22.)

Fenomenologiassa tutkitaan sitä, millainen suhde ihmisellä on omaan elämäntodellisuuteensa. Ihmistä ei voi ajatella irrallaan tuosta suhteesta. Fenomenolo-

giassa ajatellaan, että ihmisen suhde maailmaan on intentionaalinen eli kaikki merkitsee meille jotakin. Fenomenologiseen merkitysteoriaan kuuluu myös, että ihmisyksilö on perustaltaan yhteisöllinen. Tällä tarkoitetaan sitä, että merkitykset, joiden kautta maailma meille avautuu, eivät ole meissä synnynnäisesti, vaan ne ovat lähtöisin yhteisöstä, johon kukin kasvaa ja kasvatetaan. (Laine 2001, 27–28.)

Hermeneuttinen ulottuvuus tulee mukaan fenomenologiseen tutkimukseen tulkin tarpeen myötä. Tutkimusaineisto kerätään usein haastattelemalla. Haastateltava pukee sanoiksi kokemuksiaan ja käsityksiään ja tutkija pyrkii löytämään ilmaisuihin mahdollisimman oikean tulkin. Ilmaisut pitävät sisällään merkityksiä. Merkityksiä voidaan lähestyä vain tulkitsemalla ja ymmärtämällä. (Laine 2001, 29.)

3.3 Kohdejoukon kuvaus

Tutkimuksemme kohdejoukkona ovat oululaisen päiväkodin lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat. Halusimme, että tutkimukseen osallistuvat sekä lastentarhanopettajat että lastenhoitajat, koska molemmat osallistuvat päiväkodin arkeen. Päiväkodin johtaja tiedusteli henkilökunnaltaan heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseemme. Tutkimukseen halusivat osallistua yksi lastentarhanopettaja, yksi lastenhoitaja sekä yksi laitosapulainen, joka kouluttautuu parhaillaan lähihoitajaksi (lastenhoitaja).

3.4 Aineiston keruu

Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, koska siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Tämän asian suurimpana etuna pidetään joustavuutta aineistoa kerätessä. (Hirsjärvi ym. 2004, 193.) Vilkan (2005) mukaan, avoin haastattelu tarkoittaa sitä, että haastattelua ei rakenneta teemojen tai kysymysten ympärille. Haastateltava voi puhua aiheesta vapaasti haluamistaan näkökulmista. Avoin haastattelu toteutetaan

yksilöhaastatteluna ja se perustuu haastateltavan ja haastattelijan vuorovaikutukseen. Haastattelijalla voi syventää aihetta tekemällä kysymyksiä annettujen vastausten perusteella. Esittämiensä kysymysten avulla haastattelijan tulisi rakentaa jatkumo haastatteluun. (Vilkkä 2005, 104.)

Keräsimme aineiston tutkimukseemme haastattelemalla oululaisen päiväkodin lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia. Suoritimme kaksi ensimmäistä haastattelua päiväkodin kahvihuoneessa. Tilanne ei ollut täysin rauhallinen, koska huoneessa kävi välillä muitakin kuin haastatteluun osallistujia. Tämä oli kuitenkin päiväkodin rauhallisin tila sillä hetkellä. Kolmas haastattelu oli päiväkodin palaverihuoneessa, jossa ei ollut häiriötekijöitä. Haastattelujen alussa ilmapiiri oli jännittynyt, kun asiassa päästiin eteenpäin ilmapiiri rentoutui. Jännitystä oli ilmassa kaikilla osapuolilla, niin haastattelijoilla kuin haastateltaviltakin.

Aloitimme haastattelu tilanteet esittelemällä itsemme, kertomalla opinnäytetyöstämme ja opinnoistamme haastateltaville. Kerroimme myös haastattelun kulusta ja haastattelun luonteesta (avoin haastattelu). Esitimme aluksi tutkimuskysymyksemme, jonka jälkeen teimme tukikysymyksiä (liite 1). Haastattelun edetessä käytimme Pesäpuun nallekortteja, joista olimme valinneet kortit jotka kuvaavat selkeästi erilaisia tunnetiloja (liite 2). Näytimme haastateltaville valitsemamme kuusi nallekorttia yhtä aikaa. Kerroimme, että haastateltava voi kertoa niin monesta kortista, kuin haluaa. Kaikki haastateltavat kävivät kaikki kortit läpi. Nalle-korttien käyttö haastattelussa rytmitti haastattelua. Pyysimme haastateltavia kuvaamaan, miten kuvissa olevia nalleja tuetaan sosioemotionaalisissa taidoissa.

Pesäpuu ry on lastensuojelujärjestö, joka ylläpitää valtakunnallista lastensuojelun erityisosaamisen keskusta. Oulun kaupunki on yksi Pesäpuu ry:n yhteisöjäsenistä. Pesäpuu ry tuottaa konkreettisia työvälineitä lastensuojelutyöhön, nallekortit ovat yksi työväline. Idean korttien käyttöön saimme ohjaavilta opettajiltamme.

Nallekortit sisältävät 50 korttia, joiden kuvissa karhut ilmentävät erilaisia tunteita ja persoonallisuudenpiirteitä. Nallekortit toimivat keskusteluiden tukena, kun käsitellään lasten, nuorten tai vanhempien kanssa esimerkiksi ihmissuhteita, tunteita ja persoonallisuudenpiirteitä. Nallekortit soveltuvat keskustelun virittäjäksi myös moniin yhteyksiin, kuten päiväkotien ja koulujen lapsiryhmiin sekä tunnetyöskentelyyn. (Sosiaaliportti 2010.)

Nauhoitimme haastattelut Oulun seudun ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksiköstä lainaamalla digitaalisella tallentimella. Haastatteluista kertyi aineistoa litteroitavaksi 45 minuuttia. Haastattelun jälkeen tallensimme aineiston tietokoneelle ja tuhosimme sen digitaaliselta tallentimelta. Kuuntelimme aineiston tietokoneelta ja litteroimme sen sanasta sanaan. Litteroitu haastatteluaineisto oli 16 sivun mittainen. Tämän jälkeen suoritimme aineiston analyysin. Tutkimuksemme valmistuttua hävitimme aineiston tietokoneelta.

3.5 Aineiston analysointi

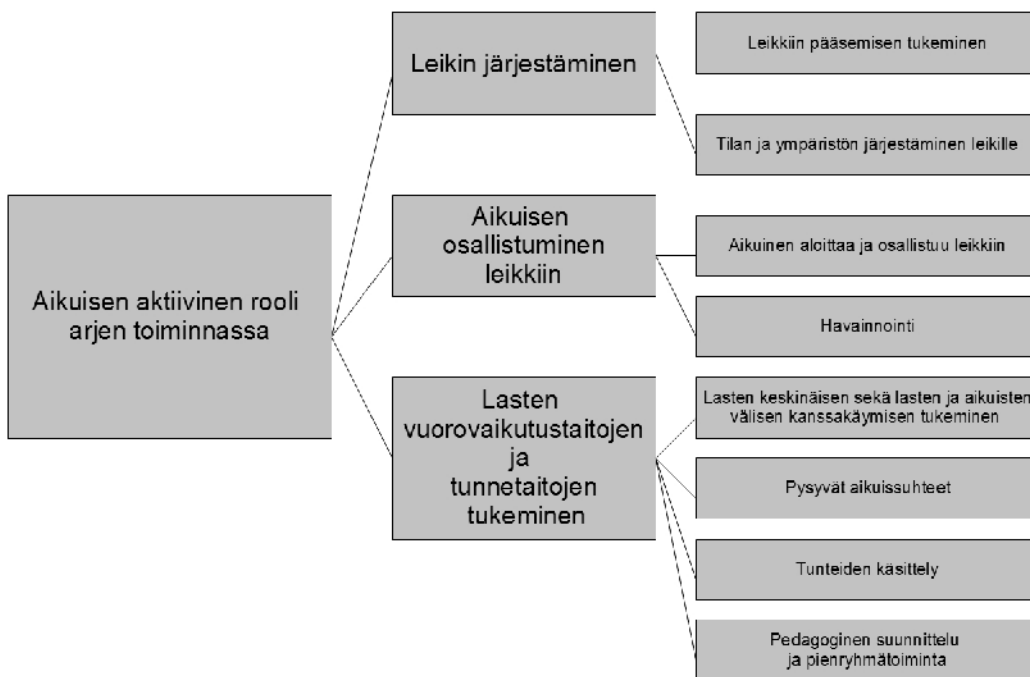
Aloitimme keräämämme aineiston käsittelyn kuuntelemalla aineiston ja litteroimalla sen. Tämän jälkeen luimme aineiston ja perehdyimme siihen tarkemmin. Analysoimme litteroidun aineistomme aineistolähtöisellä sisällön analyysillä. Tuomen ja Sarajärven (2009, 91) mukaan sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen muodoissa. Sisällönanalyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysillä aineisto järjestetään tiiviiseen ja selkeään muotoon kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Laadullinen aineistolähtöinen aineiston analyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: 1) aineiston pelkistäminen eli redusointi, 2) aineiston ryhmittely eli klusterointi ja 3) teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. Ryhmittelyn voidaan katsoa olevan osa teoreettisten käsitteiden luomista. (Tuomi Sarajärvi 2009, 108,111.)

Aineiston pelkistämisvaiheessa karsimme aineistostamme tutkimuskysymyksemme kannalta epäolennaisen pois. Korostimme litteroidusta aineistosta tutkimuskysymystämme kuvaavia ilmauksia. Aineiston ryhmittelyvaiheessa pelkistimme tutkimuskysymystämme kuvaavia ilmauksia (liite 3). Sen jälkeen yhdistimme samankaltaiset ilmaukset, joista muodostuivat alaluokat. Nimesimme alaluokat kuvaamaan pelkistettyjä ilmauksia. Alaluokka nimitystä käytetään ilmauksien ryhmittelystä. Alaluokkien ryhmittelystä puolestaan käytetään nimitystä yläluokka. Kun yhdistimme yläluokat, muodostui pääluokka, joka tutkimuksessamme vastaa tutkimuskysymykseemme. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 108–111.)

4 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyömme kuvaa, mitä lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen on päiväkodissa varhaiskasvatushenkilöstön kuvaamana. Haastateltavien mukaan aikuisen aktiivinen rooli arjen toiminnassa on sosioemotionaalistentaitojen tukemista päiväkodissa. **AIKUISEN AKTIIVINEN ROOLI ARJEN TOIMINNASSA** koostuu **Leikin järjestämisestä, Aikuisen osallistumisesta leikkiin, Vuorovaikutustaitojen ja tunnetaitojen tukemisesta.** Tutkimustulokset muodostuivat alla olevan kuvion mukaisesti.

4.1 Leikin järjestäminen

Yläluokka **Leikin järjestäminen** sisältää kaksi alaluokkaa, joita ovat *leikkiin pääsemisen tukeminen, tilan ja ympäristön järjestäminen leikille*. Haastateltavat kuvasivat leikin järjestämisen tärkeimmäksi tavaksi tukea lasten sosioemotionaalaisia taitoja ja niiden kehittymistä. Leikin avulla lapsi oppii noudattamaan ja itse sopimaan sääntöjä.

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa kerrotaan leikin tukevan lapsen sosio-emotionaalista kehitystä sekä edistävän lapsen fyysisten, sosiaalisten ja kognitiivisten taitojen kehittymistä. Leikki on lapsen luonteva oppimis- sekä ilmaisu keino. Lapsi ilmaisee tunteitaan ja prosessoi aiemmin oppimaansa ja kuulemaansa leikissä. Sen avulla lapsi kykenee pohtimaan ja jäsentämään maailmaansa. (Oulun kaupunki; sosiaali- ja terveystoimi; päivähoito 2007, 17.)

Leikkiin pääsemisen tukeminen. Haastateltavien mukaan on tärkeä huolehtia, että lapsi pääsee mukaan leikkiin. Aikuisen tehtävä on huolehtia, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua leikkiin, eikä kukaan syrjäydy lapsi ryhmän ulkopuolelle. Lapsia tulee rohkaista yhteisleikkeihin, koska juuri niissä sosiaaliset taidot kehittyvät.

...katottas niitä, juuri niitä, että miten hän pääsee juuri sinne leikkiin mukaan ja aikuinen voi mennä itekki alottamaan jotakin leikkiä ja ja yrittää saaha niinko lapsi sinne sinne tuota kaveri porukkaan...

Helenius & Savolainen (1996, 121) toteavat, että ilman ympäristön suopeaa asennoitumista lapsen leikkialoitteisiin ei synny leikkiä. Heidän mielestään tarvitaan aikaa ja leikkirauhaa sekä ystäviä.

Tilan ja ympäristön järjestäminen leikille. Haastateltavat pitivät leikkiä tärkeimpänä lasten sosioemotionaalisten taitojen tukijana varhaiskasvatuksessa. Leikin avulla lapsi oppii eniten, joten tilan antaminen lapsen leikille on varhaiskasvatuksen toiminnassa erittäin tärkeässä osassa. Tilan antaminen leikille tu-

lee huomioida myös päiväkodin pedagogisessa suunnittelussa. Turvallisen leikkiympäristön järjestäminen päiväkodissa voi olla haastavaa, koska tilat eivät välttämättä ole alun perin suunniteltu siihen tarkoitukseen. Leikkiympäristö tulisi pystyä jakamaan pienempiin tiloihin, jotta lapset pystyvät rauhassa leikkimään pienemmissä ryhmissä.

... lasten oma leikki on mun mielestä kaikkein tärkein, mikä kehittää niitä. Sillä niinkö sen järjestäminen, tilaisuuden antaminen sille lapsen leikille...

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävä on antaa lapsen omaehtoiselle ja ohjatuille leikille aikaa, tilaa ja mahdollisuuksia kehittyä. (Oulun kaupunki; sosiaali- ja terveystoimi; päivähoito 2007, 18.) Aikuisen tehtävä on ohjata ja opastaa lasta leikin maailmaan rakentamalla lapselle turvallinen ympäristö, jossa hän voi opetella leikkimään. (Halenius & Suhonen 2006, 74.) Leikki kumpuaa myönteisessä ymmärryksestä lapsen ja aikuisen välillä. Leikissä lapsi harjoittelee henkisiä kykyjä, joita siinä tarvitaan ja se kantaa hedelmää koko elämän ajaksi. (Halenius & Savolainen 1996, 121.)

4.2 Aikuisen osallistuminen leikkiin

Yläluokka **Aikuisen osallistuminen leikkiin** sisältää alaluokat *aikuinen aloittaa ja osallistuu leikkiin* sekä *havainnointi*. Haastateltavien mukaan lasten sosioemotionaalaisia taitoja tuetaan sillä, että aikuinen osallistuu lasten leikkiin aloittamalla leikkiä ja leikkimällä itse lasten mukana. Havainnoimalla leikkiä aikuinen saa tietoa lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittymisestä ja pystyy huomioimaan mahdollisen tuen tarpeen.

Aikuinen aloittaa ja osallistuu leikkiin. Aikuinen aloittaa ja osallistuu itse leikkiin sekä ohjaa leikkiä ja ennen kaikkea omalla läsnäolollaan luo turvallista ilmapiiriä lapsiryhmään. Haastateltavat kuvasivat aikuisen osallistumisen lasten leikkiin, varsinkin leikin aloitukseen, tärkeäksi etenkin silloin, jos lapsella on puutteita sosioemotionaalisisissa taidoissa.

...leikkiin tukemassa että ne tulee sitten niitten muodostuu sitte niitä kaveri- suhteita ja sitte niitä, että saahaan sitä leikkiä sitten niitten kanssa alotettua...

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan tyydytystä tuova leikki on useasti riippuvainen kasvattajien toiminnasta. Kasvattajan tehtävä vaihtelee leikkiin osallistumisesta ulkopuoliseen havainnoimiseen lasten iästä, leikkimisen taidoista, leikin lajista sekä muista tilannetekijöistä riippuen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 21.) Yleensä lapset ottavat aikuisen leikkiin mukaan innolla, ja leikki voi kehittyä hyvinkin pitkäkestoiseksi ja kivaksi pienellä aikuisen ohjauksella. Aikuisen mukana olo leikin sisällössä on muun muassa keino auttaa niitä lapsia, jotka saavat ryhmässään vain vähän myönteistä vuorovaikutusta. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 48.)

Leikin merkitys on tiedostettu päivähoitossa. Kuitenkin lasten leikki on vielä liian lasten itsensä varassa. Tuolloin kasvattajan läsnäolo ja ohjaus puuttuvat. Kun kasvattaja on läsnä lasten leikkitilanteissa, se lisää lasten turvallisuuden tunnetta sekä mahdollistaa leikin ohjaamisen ja mahdollisten paremman riita- ja ongelmatilanteiden selvittämisen. Leikkiessä voi tapahtua kiusaamista tai ainakin tilanteita, jonka lapsi kokee kiusaamiseksi. Näihin tilanteisiin puuttuminen on vaikeaa kasvattajalle, joka ei ole läsnä leikkitilanteessa. Leikkitilanteet ovat myös todella tärkeitä havainnointitilanteita. Näiden tilanteiden aikana kasvattaja oppii myös tuntemaan lapsia paremmin. (Koivunen 2009, 40.)

Havainnointi. Haastateltavien mukaan havainnoimalla lasta saadaan ensiarvoisen tärkeää tietoa lapsen kehityksestä. Havainnointi tapahtuu lapsen huomaamatta. Havainnointia on hyvä dokumentoida kirjalliseen muotoon, josta asioita voi tarkistaa muun muassa varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Erityisesti lasten leikin havainnointi on keino huomata mahdolliset puutteet lasten sosioemotionaalisissa taidoissa.

...sitä tarkkailtaisiin, eihän sen lapsen tarte sitä välttämättä tietää, että hän nyt on niinku jossain erityisessä...

Havainnointi on henkilöstön tärkein työväline lapsen leikin ohjaamisessa. Leikin havainnoinnin avulla henkilöstö kykenee tekemään tarkkoja arvioita yksittäisen lapsen kehityksestä ja oppimisesta. (Oulun kaupunki; sosiaali- ja terveystoimi; päivähoito 2007, 18.) Kasvattajan on myös tärkeää havainnoida mistä lapsen leikin maailma ja sisältö koostuu. Samalla kasvattaja voi ehkäistä riitojen synty- mistä ennakoimalla ja ohjaamalla leikin etenemistä. Usein ohjattu leikki mielle- tään leikiksi, jossa aikuinen, kasvattaja määrää leikin sisällön, paikan ja leikkika- verit. Vapaa leikki toteutuu lasten ajatusten mukaisesti. Kuitenkaan vapaassa leikissäkään lasten ei tuli antaa ”leikkiä vapaasti”, sillä myös se vaatii aikuisen, kasvattajan valvontaa, ohjausta ja läsnäoloa. (Koivunen 2009, 41.)

4.3 Vuorovaikutustaitojen ja tunnetaitojen tukeminen

Yläluokka **Vuorovaikutustaitojen ja tunnetaitojen tukeminen** sisältää ala- luokat *lasten keskinäisen sekä lasten ja aikuisten välisen kanssakäymisen tuke- minen, pysyvät aikuissuhteet, tunteiden käsittely sekä pedagoginen suunnittelu ja pienryhmätoiminta*. Haastateltavien mukaan lasten sosioemotionaalaisia taitoja edes autetaan tukemalla vuorovaikutus- ja tunnetaitoja. Kanssakäymisen tuke- minen, pysyvät aikuissuhteet, tunteiden käsittely sekä pedagoginen suunnittelu ja pienryhmätoiminta ovat sekä vuorovaikutus- että tunnetaitojen tukemista.

Lasten keskinäisen sekä lasten ja aikuisten välisen kanssakäymisen tuke- minen. Haastateltavien mukaan lasten keskinäisen kanssakäymisen tukemista on kaverisuhteiden muodostumisessa auttaminen sekä riitatilanteiden selvittä- minen. Lasten ja aikuisten väliseen kanssakäymiseen haastateltavat kertoivat vaikuttavan lasten iän ja kehitystason. Esimerkiksi pienten lasten osastolla kanssakäyminen on sylissä pitämistä ja hoitamista, kun taas isompien lasten osastolla riitatilanteiden selvittämistä keskustellen, sylissä pitämistä unohtamat- ta.

...tukkee sillä tavalla että että aikuisen kanssa siitä keskustellaan ja selevitellään asiaa mitä tuli tehtyä ja mietitään yhdessä,..

Ihan sillä tavalla niinku positiivisella asenteella keskustella.

Vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa lapset oppivat tärkeitä taitoja. Esimerkiksi johtamaan ja seuraamaan toisia lapsia sekä tekemään yhteistyötä ongelmaratkaisutilanteissa, erityisesti leikkiessä. (Ikonen Merja 2006, 153.) Monipuoliset vuorovaikutustilanteet kehittävät lasta omaehtoiseen tunteiden ja ajatusten itseilmaisuun. Vuorovaikutus on yksi tärkeimmistä varhaiskasvatuksen toimintatavoista. (Oulun kaupunki; sosiaali- ja terveystoimi; päivähoito 2007, 16.)

Pysyvät aikuissuhteet pohjana sosioemotionaalisten taitojen opettelulle. Sosioemotionaalisten taitojen tukemisen kannalta on tärkeää, että lapsen päivähoidon aikana aikuissuhteet olisivat pysyviä. Aikuinen, joka tuntee lapsen, pystyy vastaamaan lapsen tarpeisiin paremmin. Haastateltavat pitivät tärkeänä lapsen tuntemista, jotta hänen tunnetilansa on helpompi ottaa huomioon. Lapsen on helppo näyttää niin positiiviset kuin negatiivisetkin tunteensa, olla oma itsensä, kun ryhmässä on tuttu aikuinen.

...on juuri tää vuorovaikutus sitten niin ku aikuisten ja sen oman hoitajan kanssa, se kiinnittyy kiinnittyy johonki hoitajaan se niinku tukkee niitä sillä tavalla niitä taitoja sitten sillä omalla mun mielestä omalla asenteella ja omalla läheisyydellään siihen lapseen, että se saa siihen hyvät suhteet ja sen niinku pohojan luo sille kaikelle niitten taitojen opettelu...

Ensisijaisesti lapsi tarvitsee päivähoidossa kiinteän aikuissuhteen, mahdollisuuden osallistua vertaisryhmän toimintaan ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksia toisilta lapsilta. Hyvä ja turvallinen aikuissuhde tuo mahdollisuuden lapselle suunnata kiinnostuksensa toisiin lapsiin ja rakentaa hyviä vertaissuhteita heidän kanssaan. Lapsen ja aikuisen välinen suhde on aina asymmetrinen, eli lapsi ei

selviä ilman aikuista, mutta aikuinen tulee toimeen ilman lasta. Luodakseen suhteita toisiin lapsiin lapsi tarvitsee fyysistä ja psyykkistä turvaa aikuiselta. (Suhonen 2009, 22.)

Haastateltavien mukaan lapsi tarvitsee aikuisten aktiivista läsnäoloa ja pysyviä ihmissuhteita, jotka lisäävät turvallisuutta. Aikuisen ja lapsen välille kehittynyt pysyvä suhde saa aikaan turvallisen sylin, jota niin pienet kuin isotkin lapset tarvitsevat päivähoitossa.

...mää oon huomannu nimittäin hirveen paljon, että tuolla ei isoilla ajatellaan, että ne on isoja ja että eikä tarvi syliäkään, niin paljo ennää mutta musta se on hirveen tärkeätä, ne itte tullee sylliin. Ja mä aina pyrin pitämään sylissä. Että se on just sitä tunnepuolen tukemista sitten se, että pietään sylissä ja näin päin pois...

Lapsi tarvitsee aikuisen, kasvattajan, lähellä olon, huomion, turvan sekä toisinaan sylin. Aikuinen, kasvattaja, voi ikävimmillään lisätä lapsen erityisen tuen tarvetta päiväkodissa heikoilla vuorovaikutustaidoilla, puutteellisella toisen tunteisiin eläytymisellä ja kohtuuttoman suurilla omatoimisuuden vaateilla. (Koivunen 2009, 50.)

Tunteiden käsittely. Aikuinen ohjaa, opastaa ja sekä antaa aikaa ja kannustaa lasta tunteiden käsittelyssä. Aikuinen pitää lasta sylissä ja auttaa lasta purkamaan tunteitaan. Aikuinen ja lapsi puhuvat tunteista ja niiden vaikutuksesta lapseen itseensä ja muihin lapsiin sekä aikuisiin. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että lapselle kehittyisi empatiataitoja, jotta lapsi oppisi ottamaan huomioon, miltä muista tuntuu. Haastatteluissa korostui myös se, että lapsen on tärkeä oppia hyväksymään sääntöjä, jotta pystyy myöhemmin elämässään sopeutumaan yhteiskuntaan.

...ensin musta pitää lähtä oman lapsen vahvistaminen sen oman minäkuvan vahvistaminen sitä myöten tuota tavallaan semmonen

ryhmään, yhteiskuntaan kaikkeen mitä meitä ympäröipi ja siihen semmonen normien mukainen sopeuttaminen...

Lapsella tunnetaito voi tarkoittaa muun muassa, että hän osaa leikkiä kaverin kanssa tai hän oppii hillitsemään mielihalujaan, jotta saisi jotain haluamaansa. Tunnetaidoilla tarkoitetaan myös ongelmien ja aggressioiden selvittelykykyä, turhautumisen kestoa sekä hetken mielijohteiden hallintaa. Myös kyky aidosti kohdata ja suvaita erilaisia ihmisiä on tunnetaito. (Jalovaara 2005, 96.)

*...se aikuinen on siinäkin vielä aika tärkeessä asemassa ko-
koajan tukemassa sitä ja sitte siihen ...*

Perusta yksilölliselle ja erityiselle tuelle on hyvä arjen kasvatusta. Säännöt, hyvät tavat, vuoron odottaminen, toiminnan rakenne eli strukturoitu päiväohjelma, omatoimisuuden harjoittelu ja yhdessä tekeminen ovat merkittäviä tekijöitä arjen kasvatuksessa. (Koivunen 2009, 91.)

Nyky-yhteiskunta painottaa tiedon ja järjen merkitystä. Mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä tiiviimpi on tiedon ja tunteen yhteys. Tunne on aina ensimmäinen tiedon käsittelytapa. Tunne antaa arvon tiedolle. Me pidämme tietoa joko hyvänä ja oikeana tai huonona ja vääränä. Tunteet voivat myös purkautua muun muassa ristiriitoina ja kiusaamisina. Kasvattajien tulisi opettaa, kuinka kielteisiä tunteita voi kanavoida ja purkaa itseä tai muita loukkaamatta. (Jalovaara 2006, 38-39.)

Pedagoginen suunnittelu ja pienryhmätoiminta. Kasvattajien ennakkoon tekemä pedagoginen suunnittelu ja ryhmänjakaminen pienempiin helpottavat toiminnan toteuttamista ja yksittäisen lapsen huomioon ottamista päiväkodin arjessa. Varhaiskasvatuksessa pedagoginen suunnittelu vastuu on lastentarhaopettajalla.

*”..Ja tietenkin onhan se aikuisella se suunnittelu siinä asiassa yks
siinä pohjalla ja tärkeätä, mutta sit että miten sen lapsen kans*

tehhään se tukeminen niin se on sitte semmosta just sitä suunnittelua ja jakamista ja sitte sitä henkilökohtasta lapsen kans olemista, sitä lämpöä ja sitäki pittää olla tuolla isoillakin...”

Toiminnan rakenne, toiminnalle asetetut kehykset, joiden sisällä toiminta tapahtuu muodostavat struktuurin. Struktuurin voidaan laajemmin ajatella sisältävän toiminnan suunnittelua ja sen toteuttamista. Erityisesti ohjatun toiminnan struktuuri suunnitellaan hyvin ja tarkoituksenmukaisesti etukäteen. Päivähoidon struktuurilla tarkoitetaan yleensä säännöllistä päiväjärjestystä (ulkoilu, lounas, päiväunet). Toimintahetket ja siirtymävaiheet voidaan myös strukturoida erikseen. Strukturoitu toiminta lisää lasten turvallisuuden tunnetta ja vähentää levottomuutta. (Koivunen 2009, 62.)

Hyvää ryhmähenkeä voidaan luoda myös pienten lasten ryhmiin. Pienillä lapsilla osallisuus tarkoittaa kuulumista porukkaan. Se on yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä tunnetta siitä, että tämä on minun ryhmäni, minun paikkani. Hyvällä ryhmähengellä saadaan ryhmään positiivista ilmapiiriä, jossa lasten yhteinen vastuu ryhmästä ja sen jäsenistä kasvaa. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 47.)

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että pienryhmätoiminnalla eli lapsiryhmän jakamisella kahteen tai kolmeen osaan, tuetaan lasten sosioemotionaalisia taitoja varhaiskasvatuksessa. Pienryhmätoiminta mahdollistaa lasten yksilöllisen huomioimisen ja samalla lujittaa vuorovaikutussuhteita.

...lapsi ryhmät kasvaa niin siihen jää vähemmän aikaa yksittäisten lasten tukemiseen ja ylleensäkin siihen leikin seuraamiseen... koitetaan pienemmissä ryhmissä niinko pystyä, pystyä tuota niin tarkkaileen lapsia vähä, vähä tuota tarkemmin. Ja ja ottamaan huomioon niitä lapsia sitten sillä tavalla enempi yksilöinä. Että kyllä se on aikaa, aikaa heille tarviis antaa ja rauhallisempia leikkitilanteita. Että ei ne ehkä välttämättä siinä tuu tuettua siinä isossa ryhmässä että siellä sitte laps pärjää niinko se pärjää...”

Vuorovaikutuksen toimivuuteen vaikuttaa tietysti vuorovaikutussuhteiden lukumäärä. Useissa päiväkodeissa lapsiryhmien kokoa on jouduttu kasvattamaan, ainakin hetkellisesti, kun palkataan lisäkasvattaja, lapsiryhmän kokoa voidaan myös kasvattaa. Tämä on mahdollista, kun päivähoitolaissa ei määritellä lapsiryhmän kokoa vaan kasvattajien määrä suhteessa lapsi lukuun. On ymmärrettävää, että mitä useampi lapsi ryhmässä on, sitä vähemmän kasvattajalla on aikaa yhtä lasta kohden. (Koivunen 2009,51.)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme pohjalta voimme todeta, että varhaiskasvatuksessa lasten sosioemotionaalaisia taitoja tuettaessa aikuisen aktiivista roolia arjen toiminnassa ei voida koskaan korostaa liikaa. Tämä näkyy tutkimuksemme tuloksissa niin leikin järjestämisessä, aikuisen osallistumisessa kuin vuorovaikutustaitojen ja tunnetaitojen tukemisessä.

Pysyvän aikuissuhteen merkitys lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessä varhaiskasvatuksessa on suuri. Haastateltavat kuvasivat useaan eri otteeseen vuorovaikutussuhteen tärkeyttä sosioemotionaalisten taitojen tukemisessä. Mielestämme henkilöstön vaihtuvuuden tulisi pysyä vähäisenä, jotta lasten sosioemotionaalaisia taitoja pystytään tukemaan, koska tuttu aikuinen pystyy helpommin huomioimaan lapset tarpeet ja vastaamaan niihin yksilöllisesti. Haastateltavat kertoivat, että omahoitajuus on yksi toimintamalli, jolla pystyttäisiin paremmin yksilölliseen hoitoon ja kasvatukseen. Kyseisessä päiväkodissa omahoitajamallia oltiin ottamassa käyttöön, kun teimme haastatteluja.

Omahoitajuus on tuttu muualla sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristöissä, mutta varhaiskasvatuksessa se on uusi toimintamalli. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa vuodelta 2005 ei ole mainittu omahoitajamallia. Varhaiskasvatuksen kehittämistyöhankkeen Varhiksen toimesta Oulussa on alettu ottaa omahoitaja toimintamallia käyttöön vuosina 2006–2008. Hankkeesta saatujen tulosten mukaan vanhemmat kokivat omahoitaja toimintamallin auttavan luottamuksellisen ja turvallisen suhteen syntymiseen vanhempien, lasten ja omahoitajan välillä. (Hiitola-Moilanen 2008,83.)

Omahoitajuutta tärkeämpänä tapana tukea lapsen sosioemotionaalaisia taitoja varhaiskasvatuksessa haastateltavat pitivät osaston lapsiryhmän jakamista useampaan ryhmään ikätason mukaan. Aineistostamme ei käy ilmi, kuinka vakiintunut käytäntö tämä ryhmäjako oli tutkimus päiväkodissa, mutta haastatel-

tavat suhtautuivat tähän myönteisemmin kuin omahoitajuuteen. Haastateltavat kokivat, että ryhmäjako selkiinnytti päivittäisiä toimintoja sekä rauhoitti tilanteita. Näin lasten yksilöllinen tukeminen helpottui. Nykyisin lapsi ryhmät ovat entistä suurempia, koska myös varhaiskasvatuksen tulee olla kustannustehokasta. Haastateltavat kokivat, että isossa lapsi ryhmässä yksilöllinen tukeminen on haasteellista ja aika yksittäistä lasta kohtaan jää vähäiseksi.

Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen varhaiskasvatuksessa kuuluu leikin tukeminen, johon tarvitaan päiväkodin työntekijöiden tekemää leikin havainnointia. Haastateltavat eivät kuitenkaan kuvanneet, miten he havainnoivat lasten leikkiä tai mitä dokumentointikeinoja heillä on käytössään jokapäiväisessä työssään. Lasten leikin havainnointi ja dokumentointi ovat keskeinen osa leikkiin liittyvän ammatillisuuden toteuttamista ja kehittymistä. Havainnoinnin avulla kasvatushenkilöstö saa tietoa kunkin lapsen leikin kehitysvaiheesta, mielenkiinnonkohteista ja vuorovaikutussuhteista. Havainnointitiedon avulla kasvatushenkilöstö voi muokata lasten leikkiympäristöä ja -välineistöä lasten leikin kehitystä tukevaksi. Havainnoinnin kautta kasvatushenkilöstö saa tietoa myös siitä, milloin lasten toimintaa on järkevää eriyttää ja millaista ohjausta leikin kehittäminen edellyttää. (Parrila 2009, 10.)

Aineistostamme nousi esille myös, että haastateltavat pitivät tärkeänä jatkuvaa kouluttautumista ja tietojen pitämistä ajan tasalla. Se lisää muun muassa henkilökunnan työssä jaksamista sekä työn kokemista merkitykselliseksi. Aikuisopiskelijoina olemme huomanneet, että opiskelu lisää ymmärrystä oman työn tärkeydestä. Tätä on pohdittu myös Lapsen sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien hoito ja kasvatuksen kehittäminen päivähoitossa –hankkeen loppuraportissa. Ajankohtainen kehittämisen kohde on päivähoiton kasvatushenkilöstön osaaminen, jaksaminen ja yhteistyön tekeminen muiden lasten ja perheen yhteistyöverkoston kanssa. (Pihlaja & Kallio 2005, 4.)

Haastateltavien mukaan sosioemotionaaliset taidot ovat merkityksellisempiä kuin tiedolliset taidot. Haastateltavat kuvasivat sosioemotionaalisten taitojen olevan perustana tiedollisten taitojen opettelulle. Haastateltavat korostivat myös

kodin ja myöhemmin koulun merkitystä sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa.

Tutkimusaineistomme pohjalta ajattelemme, että omahoitajamalli sekä pienryhmätoiminta ovat sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa tärkeitä asioita nyt ja varsinkin tulevaisuudessa. Tutkimuksemme mukaan vaikuttaa siltä, että omahoitajamallin käyttöön otto vaatii lisää koulutusta. Yleisesti ottaenkin koulutuksen merkitystä ei tulisi vähätellä. Teoriatiedon tunteminen toiminnan taustalla antaa merkityksiä omalle toiminnalle.

Voimme hyödyntää tutkimuksemme tuloksia tulevaisuudessa lastentarhaopettajan työssä huomioimalla aikuisen aktiivisen roolin arjen toiminnassa. Tutkimuksemme tuloksia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen eri alueilla, kuten päiväkodissa, perhepäivähoidossa, avoimessa varhaiskasvatuksessa sekä kerho- ja leikkitoiminnassa ottamalla huomioon leikin merkitys lapselle sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukemisen tärkeys.

6 POHDINTA

Tutkimuksen luotettavuus. Kaikissa tutkimuksissa pyritään määrittelemään tehdyn tutkimuksen luotettavuutta, koska tutkimusten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat, vaikka niissä pyritään välttämään virheiden syntymistä. Ydinasioita laadullisissa tutkimuksissa ovat henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta. (Hirsjärvi ym. 2004, 216–218.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteerejä ovat uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys. Uskottavuus tarkoittaa sitä, että tutkijan on varmistettava, että tutkimustulokset vastaavat tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden käsityksiä tutkimuskohteesta. Tutkimuksen uskottavuutta lisää se, että tutkija on riittävän pitkän ajan tekemisissä tutkittavan ilmiön kanssa. Opin näytetyömme alkoi jo syksyllä 2008 aiheenvalinnalla. Olemme seuranneet tutkittavaa ilmiötä jo ennen sitä ja todenneet sen ajankohtaiseksi. Vahvistettavuus liittyy koko tutkimukseen ja edellyttää tutkimuksen kulun kirjaamista niin, että toinen tutkija voi seurata prosessin kulkua pääpiirteissään. Tutkimussuunnitelman teko mahdollistaa muille tutkimusprosessimme seuraamisen. (Kylmä & Juvakka 2007, 128–129.)

Tutkimuksen refleksiivisyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tekijä on tietoinen omista lähtökohdistaan tutkimuksen tekijänä. Tutkijan on arvioitava miten, hän vaikuttaa aineistoonsa ja tutkimusprosessiinsa. Lähtökohdat tulee kuvata tutkimusraportissa. Tutkimuksen siirrettävyydellä tarkoitetaan puolestaan sitä, että tutkimus tulokset ovat siirrettävissä muuhun vastaavaan tilanteeseen. Lukijan tulee voida arvioida tutkimuksen tulosten siirrettävyyttä. Riittävä kuvaileva tieto tutkimukseen osallistuvista ja tutkimusympäristöstä mahdollistavat sen. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Olemme kuvanneet

haastateltavat ja tutkimusympäristön niin tarkasti, kuin olemme pystyneet kuitenkaan paljastamatta, missä oululaisessa päiväkodissa tutkimus on tehty.

Tutkimuksen täytyy olla pätevä ja pätevyys tulee perustella. Pätevyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tulos vastaa tutkimukselle asetettuja tavoitteita ja tutkimuskohdetta. Tutkimus ei ole pätevä, jos se vastaa aivan eri kysymykseen, kuin tematisoinnissa on asetettu. Laadullisessa tutkimuksessa pätevyys on merkittävä piirre. Tutkimustulokset edellyttävät, että tutkimuksen kulku ja siitä saadut päätelmät muodostuvat vain tematisoidusta kokonaisuudesta. (Varto 1992, 103.)

Meidän tulee kuvata tarkasti haastattelun olosuhteet ja haastattelupaikka. Kuten myös haastatteluun käytetty aika ja mahdolliset häiriöt, haastattelujen virhetulkinnat sekä oma itsearviointi tilanteesta tulee kuvata tarkoin. Aineiston analyysissa on keskeistä luokittelujen tekeminen, joten lukijalle on kerrottava luokittelun syntymisen alkujuuret ja luokittelujen perusteet. Tulosten tulkinnassa pätee myös sama tarkkuuden vaatimus: on kerrottava millä perusteella esitämme tulkintoja ja mihin perustamme päätelmämme. Tässä tutkimusselosteiden rikastuttaminen suorilla haastatteluotteilla auttaa lukijaa. (Hirsjärvi ym. 2004, 216–218.)

Tutkimustulosten siirrettävyys on tietyin ehdoin mahdollista, vaikka yleisesti luonnollisessa paradigmassa katsotaankin, etteivät yleistyksyet ole mahdollisia. Tutkimukseen lisätään varmuutta ottamalla huomioon tutkijan ennakkoletukset. Vahvistuvuus puolestaan tarkoittaa sitä, että tehdyt johtopäätökset saavat tukea toisista vastaavia ilmiöitä tarkastelleista tutkimuksista. (Eskola & Suoranta 2000, 211–212.)

Tutkimuksen eettisyys. Tutkimuksestamme tekee luotettavan ja eettisesti kestävän muun muassa se, että informoimme haastatteluun liittyvistä asioista hyvissä ajoin ja huolellisesti. Haastatteluun liittyvä nauhoitus kerrottiin, ennen kuin

henkilöt lupautuvat haastatteluun. Siitä huolimatta haastattelun nauhoitus tuli osalle haastateltavista yllätyksenä. Tämä asia ei onneksi kuitenkaan vaikuttanut haastattelutilanteeseen negatiivisella tavalla, vaan toimi tavallaan jäänmurtajana jännittävässä tilanteessa. Kerroimme myös, että kenenkään henkilöllisyys ei paljastu haastattelun tuloksista, vaan ne kirjataan tavalla, ettei niistä voi tunnistaa ketään.

Laadullisen tutkimuksen tiedonkeruukeinot voivat olla hyvin avoimia ja muistuttaa arkielämän vuorovaikutusta. Mitä avoimempi tiedonkeruu menetelmä on, sitä hankalampi on etukäteen punnita tutkimusasetelman mahdollisia eettisiä ongelmia. Eettisyys on tutkimuksen luotettavuuden toinen puoli, ja se koskee myös tutkimuksen laatua. Tutkijan tulee siis huolehtia muun muassa siitä, että tutkimussuunnitelma on laadukas, tutkimusasetelma on sopiva ja raportointi on hyvin tehty. Muodollisesti eettisyys kiertyy tutkimuksen luotettavuus- ja arviointikriteereihin. Eettinen sitoutuneisuus ohjaa hyvää tutkimusta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125–127.)

Opinnäytetyömme on ollut pitkä prosessi. Marraskuussa 2008 opinnäytetyöprosessi lähti liikkeelle. Molempia kiinnostavan aiheen valinta ei ollut vaikeaa. Se koski positiivista mielenterveyttä. Samaan aikaan uutisissa puhuttiin, kuinka jo päiväkotikäisillä lapsilla oli mielenterveysongelmia. Tästä aiheesta halusimme tehdä opinnäytetyömme. Ongelmaksi muodostui käsitteistö, jota varhaiskasvatuksessa käytetään. Se ei tuntenut mielenterveystyötä, saati positiivista mielenterveystyötä. Meillä alkoi varhaiskasvatuksen käsitteiden ja niiden sisällön tutkiminen. Monien käänteiden jälkeen päädyimme käyttämään sosioemotionaalisten taitojen tukemista pääkäsitteenä opinnäytetyössämme. Koimme, että sosioemotionaalisten taitojen tukeminen on käsite, joka lähinnä kuvaa sitä asiakokonaisuutta, jota halusimme tutkia.

Opinnäytetyömme perusajatuksena on ollut lähestyä tutkimusta positiivisesta näkökulmasta. Niin mielenterveys kuin sosioemotionaaliset taidotkin kääntyvät

hyvin herkästi ongelmalähtöisiksi, vaikka sitä emme tutkimuksessa halunneet korostaa, vaan tuoda esille ehkäisevää näkökulmaa ilman ongelmia.

Suunnitelman laatimisvaihe oli ehdottomasti koko prosessin työläin ja vaativin osuus. Kun saimme opinnäytetyön suunnitelman hyväksytyksi, lähdimme suhteellisen nopeasti haastatteluun ja keräämään tutkimukseemme aineistoa. Vaikka suunnitelma vaihe tuntui työläältä, se on helpottanut paljon meitä lopuraportin tekemisessä.

Kummallakaan ei ollut aikaisempaa kokemusta avoimen haastattelun suorittamisesta. Jännitimme haastattelujen suorittamista sekä digitaalisen tallentimen käyttöä, jonka toimintojen tutkimiseen ja käytön harjoitteluun olisimme voineet varata enemmän aikaa. Tekniikka kuitenkin toimi onneksemme moitteettomasti. Haastattelutilanteiden ennakkoon miettiminen ja suunnittelu sekä yllättäviin tilanteisiin varautuminen ei ole ollenkaan vähäpätöinen asia. Haastattelutilanteet sujuivat jännityksestä huolimatta hyvin. Tukikysymysten olemassa olo helpotti avoimen haastattelun läpi viemistä. Ilman niitä aineistomme olisi voinut jäädä aivan liian suppeaksi.

Nalle-korttien käyttö toi avoimeen haastatteluun erilaista rentoutta. Nalle-korteilla oli haastattelutilannetta keventävä ja jännitystä laukaiseva vaikutus. Haastateltavat puhuivat pääsääntöisesti kortteja katsoessa nallejen tunteista ja mistä ne voisivat johtua. Olisimme voineet käyttää tarkentavia kysymyksiä. Meidän olisi pitänyt rohkeammin esittää kysymyksiä, millaisia sosioemotionaalisia taitoja tämän nallen kohdalla voitaisiin tukea? Näiden tarkentavien kysymysten myötä tutkimusaineistomme olisi huomattavasti laajempi. Emme kysyneet haastateltavilta, ovatko Nalle-kortit entuudestaan heille tutut, mutta meille jäi sellainen käsitys, etteivät kortit olleet heille tutut entuudestaan. Kun aineistonkeruumenetelmänä oli avoin haastattelu, pelkäsimme ehkä liikaakin johdattelemasta kysymyksillämme haastateltavaa ja saatoimme jättää kysymättä tarvittavia tarkentavia kysymyksiä. Tilanteen jännittävyys ja samalla

kokemattomuus avoimen haastattelun suorittamisesta vaikuttivat meihin haastattelijoina.

Aineistomme määrään vaikutti myös se, että haastattelimme vain yhden päiväkodin työntekijöitä. Toisen päiväkodin mukaan ottaminen tutkimukseemme olisi lisännyt tutkimusaineiston määrää ja mahdollisesti tutkimustuloksemme olisivat näyttäneet erilaisilta. Olimme kuitenkin positiivisesti yllättyneitä kuinka hyvin tutkimusaineistomme vastasi tutkimuskysymykseemme, vaikka aineistoa ei voi kuvailla runsaaksi.

Itse aineiston litterointi ei vienyt ajallisesti paljon aikaa, kun sen suhteuttaa aikaan jota opinnäytetyön suunnitelman laatiminen meiltä vaati. Litterointi tapahtui kätevästi kun löysi sopivan rytmin kuunnella ja kirjoittaa. Ehdottoman tärkeää oli tehdä litterointi peräkkäisinä päivinä, jolloin litteroinnin rytmi säilyi.

Aineiston analysointiamme olisi helpottanut, jos olisimme perehtyneet ennen analysoinnin aloittamista vielä paremmin aiheeseen liittyvään teoriaan. Analysoinnin aloittamista olisi voinut helpottaa myös, jos emme olisi pitäneet tutkimuksen teossa luovaa taukoa, jolloin aineisto olisi ollut ihan erillä tavalla meidän muistissa. Aivan analysoinnin alussa unohdimme kysyä itseltä ja aineistolta tutkimuskysymystämme. Me nostimme tutkimusaineistosta esille tulevia asioita ja huomasimme olevamme hukassa. Kun luimme aineistoa tutkimuskysymys mielessä, aineisto avautuikin helpommin. Olimme erittäin tyytyväisiä siihen, kuinka hyvin saimme vastauksia keräämästämme tutkimusaineistosta tutkimuskysymykseemme. Aineistomme osoittautui helpoksi.

Aineiston analysoinnin edetessä ryhdyimme nimeämään ala- ja yläluokkia. Näiden luokkien nimeäminen oli aikaa vievää ja haastavaa. Ytimekkäiden ilmausten luominen useiden monisanaisten ilmausten sijaan aiheutti luokka nimien

muokkaamisen uudelleen ja uudelleen. Ala- ja yläluokkien nimeämisen jälkeen pystyimme keskittymään tehokkaammin teoriapohjan etsimiseen.

Mielestämme lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa on tärkeää hyvä yhteistyö kodin ja päiväkodin välillä. Vaikka kasvatuskumppanuus on ajankohtainen asia varhaiskasvatuksessa, se ei ilmennyt aineistostamme. Pohdittuamme asiaa tulimme siihen tulokseen, että haastateltavat ajattelivat tutkimuskysymyksemme kattavan ainoastaan aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen. Lisäkysymys kasvatuskumppanuuden merkityksestä sosioemotionaalisten taitojen tukijana olisi tuonut tutkimusaineistoon myös kasvatuskumppanuuden merkityksen.

Meidän oppimisen kannalta on ollut tärkeää oivaltaa kuinka suuressa osassa leikki on varhaiskasvatuksessa. Tulevaisuudessa meidän tulee huomioida leikin merkitys pedagogisessa suunnittelussa tehdessämme lastentarhaopettajan työtä. Olemme oivaltaneet myös, että lastentarhaopettajan työtä tehdessä pitää sisäistää aikuisen aktiivinen rooli arjen toiminnassa, jotta lapsilla on turvallinen ja kehittävä kasvuympäristö.

Sosionomin kompetensseissa asiakastyön osaaminen ja sen soveltaminen erilaisten asiakkaiden ja asiakasryhmien parissa korostuu. Kyky käyttää erilaisia teoreettisia lähestymistapoja ja työmenetelmiä suunnitelmallisesti sekä arvioida niiden soveltuvuutta kriittisesti korostuu. Opinnäytetyön tekeminen auttoi meitä kehittämään reflektiivistä ja tutkivaa työtettä. Opinnäytetyömme myötä opimme tukemaan lasten sosioemotionaalisia taitoja ja ottamaan huomioon mahdollisia puutteita sosioemotionaalisissa taidoissa. Lisäsimme palvelujärjestelmäosaamistamme, joka mahdollistaa tulevaisuudessa lapsen varhaisemman tuen tarpeen huomioon ottamisen ja tarvittaessa perheen ohjaamisen erilaisten tukitoimien pariin niin varhaiskasvatuksen kuin muihinkin sosiaali- ja terveysalan palveluihin.

Tutkimuksemme lisäsi ymmärrystä siitä, kuinka haastavaa on ottaa puheeksi vaikeita asioita. Ottaen huomioon, että ei puutu liikaa perheiden yksityisyyteen, jolloin perheille tulisi tunne omasta oivaltamisesta. Sosiaalialan eettinen osaaminen kehittyi opinnäytetyötä tehdessämme. Pohdimme omia arvojamme ja periaatteitamme, sitä kuinka ne toimivat valmistumisen jälkeen työssämme. Suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä huono-osaisuuden ehkäiseminen eivät ole kevyitä tehtäviä. Ne vaativat arvojen ja periaatteiden sisäistämisen ja todellista sitoutumista toimia niiden mukaisesti. Opinnäytetyömme on lisännyt tutkimuksellista kehittämisosaamistamme, tulevaisuudessa osaamme suunnitella, toteuttaa, arvioida ja raportoida sosiaalialan kehittämishankkeita. Olemme toteuttaneet tutkimuksen ja tuottaneet uutta tietoa lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta päiväkodin arjen toiminnoissa.

LÄHTEET

Ahvenainen, Ossi & Ikonen, Oiva & Koro, Jukka 1994. Erityispedagogiikka 2, Erityiskasvatuksen käytäntö. WSOY. Juva

Denham, S., Blair, K.A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Mjor, S., Queenan, P. 2003. Preschool emotional competence: Pathway to social competence. *Child Development*, 74, 238-256.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Halenius, Outi & Suhonen, Eira 2006. Toimintaan sitoutuneisuuden arviointi leikki-ikäisellä lapsella. Teoksessa Kontu, Elina & Suhonen, Eira (toim.) Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Yliopistopaino, Helsinki. 73-82.

Helenius, Aili & Savolainen, Jaana 1996. Leikistä oppimiseen. Teoksessa Jantunen, Timo & Rönning, Paula (toim.) Anna lapsen leikkiä. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä. 119-128.

Hiitola-Moilanen, Marja 2008. Omaha-ohjelmajätymen kehittäminen Oulun kaupungin päiväkodeissa. Teoksessa Hiitola-Moilanen, Marja & Määttä, Anu & Oikonen, Leena & Parhiala, Marjut & Sarvela, Hannakaarina & Vähärautio, Aira. Sinun? Minun? Meidän. Varhaiskasvatuksen kehittämissyysikkö Varhis 2006-2008. 83-93.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemanhaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Prikko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Hyvätti, Anne & Léman, Ulla 2005. Tutkimus koulutusinterventiosta sosem-hankkeessa. Teoksessa Kallio, Tarja & Pihlaja, Päivi (toim.) Lasten sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien hoito ja kasvatuksen kehittäminen päivähoidossa. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, julkaisuja 3/2005. Painosalama Oy, Turku. 23-37.

Häärä, Kimmo 2004. Sosioemotionaalisten taitojen opetus peruskoulussa - kognitiivisen psykoterapian tarjoamia virkkeitä opetukselle. Kognitiivisen psykoterapian verkkolehti 1, 75-109. Luettu 22.10.2009 <<http://www.kognitiivinenpsykoterapia.org/kt2kimmohaara.pdf>>

Ikonen, Merja 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Karila, Kirsti & Alasuutari, Maarit & Hännikäinen, Anna Raija & Rasaku-Puttonen, Helena (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski. 149-165.

Jalovaara, Esko 2005. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Pilot- Kustannus Oy.

Juvakka, Taru & Kylmä, Jari 2007. Laadullinen terveystutkimus. Edita Prima Oy, Helsinki.

Kallio, Tarja 2005. Hankekuvaus ja arviointi. Teoksessa Kallio, Tarja & Pihlaja, Päivi (toim.) Lasten sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien hoito ja kasvatuksen kehittäminen päivähoidossa. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, julkaisuja 3/2005. Painosalama Oy, Turku. 5-22.

Kirves, Laura & Stoor-Grenner, Maria 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Helsinki.

Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. WS Bookwell Oy, Juva.

Kontu, Helena 2001. Vuorovaikutuksesta leikkiin ja leikistä draamaan. Teoksessa Pihlaja, Päivi & Kontu, Helena (toim.) Työkaluja päivähoiton erityiskasvatukseen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu, Helsinki. 84-111.

Laine, Timo 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus, Jyväskylä. 26–43.

Lummelahti, Leena 2004. Tavoitteena vahva itsetunto. Teoksessa Pihlaja, Päivi & Viitala, Riitta. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. WSOY, Helsinki. 34-41.

Metsämuuronen, Jari 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja4. Jaabes OU, Võru, Viro.

Oulun kaupunki; sosiaali- ja terveystoimi; päivähoito 2007. Varhaiskasvatussuunnitelma; Oululaisen ihmisenälyn parraaksi. Luettu 5.8.2010. <<http://www.ouka.fi/sote/paivahoito/Varhaiskasvatussuunnitelma%202007.pdf>>

Parrila, Sanna 2009. Leikki lapselle ominaisena tapana toimia. Luettu 7.9.2010. <www.verve.fi/Link.aspx?id=1020532>

Pihlaja, Päivi 2003. Varhaiserityiskasvatus suomalaisessa päivähoitossa; Erityisen tuen tarpeet sosiaalis-emotionaalisella ja kielellisen kehityksen alueilla. Painosalama Oy, Turku.

Pihlaja, Päivi & Kallio, Tarja 2005. Johdanto. Teoksessa Kallio, Tarja & Pihlaja, Päivi (toim.) Lasten sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien hoito ja kasvatuksen kehittäminen päivähoitossa. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, julkaisu 3/2005. Painosalama Oy, Turku. 3-4.

Pihlaja, Päivi & Viitala, Riitta 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. WSOY, Helsinki.

Salmivalli, Christina 2002. Näkökulmia sosiaaliseen kompetenssiin. Teoksessa Niemi Pekka & Keskinen Esko (toim.). Taitavan toiminnan psykologia. Turun yliopiston psykologian laitos. Hakapaino Oy, Helsinki. 116-164.

Sosiaaliportti. Luettu 20.1.2010. < <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/lapsilahtoinentyoskentely/nallekortit/>>

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Gummerus kirjapaino Oy, Saarijärvi.

Suhonen, Eira 2009. Erityistä tukea tarvitsevan taaperon sopeutuminen päiväkotiryhmään. Monitapaustutkimus vuorovaikutussuhteista ja niiden rakentumisesta. Tutkimuksia 304. Yliopistopaino, Helsinki.

Sutela, Riikka 2008. Lapsen sosioemotionaalisen kasvun tukeminen – Arviointitutkimus tukiluokka-hankkeesta. Luettu 12.1.2010. < <http://www.uku.fi/sostyo/tiivistelmat/Suom08/Sutela.pdf>>

Takala, Katri & Kokkonen, Marja & Liukkonen, Jarmo 2009. Päiväkotilasten sosioemotionaalisten taitojen kehittäminen liikuntatuokioiden avulla. Liikunta & Tiede 46 (1) , 22-29.

Tukeva-hanke 2008. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen Pohjois-Suomessa 2008-2010. Luettu 13.01.2010 <http://www.ouka.fi/seutu/tukeva/_Tukeva_Hankesuunnitelma%20%2030.9.08%20%203.0.pdf>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Varto, Juha 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

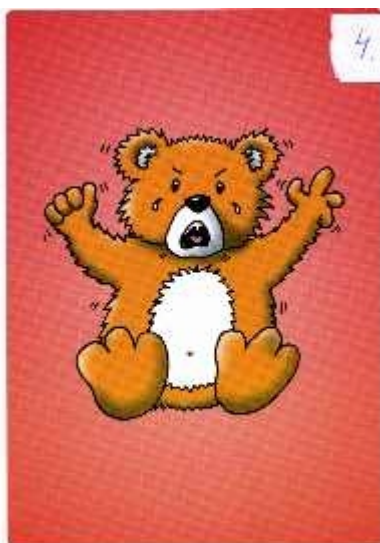
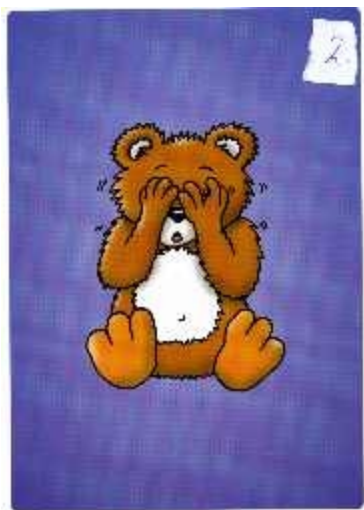
Väyrynen, Heli 2009. Kiusaaminen alkaa jo päiväkodissa. Kaleva 11.10.2009.

Avoimenhaastattelun tukikysymykset

- 1 Miten käsität sosioemotionaaliset taidot ja niiden tukemisen?
- 2 Mitä se on päiväkodin arjessa?
- 3 Miten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa vaikuttaa lapsen tulevaisuuteen?
- 4 Miten sosioemotionaalisten taitojen tukemista voisi kehittää?
- 5 Mitä haasteita siihen liittyy?
- 6 Miten henkilöstön mahdollisuuksia sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen voidaan tukea?

E 2.

Pelkistetyt ilmaukset:

leikin järjestäminen

tilaisuuden antaminen lapsen leikille

leikin tukeminen

katsotaan, että miten lapsi pääsee leikkiin mukaan

kykenevä lähtemään heti leikkimään

rauhallisten leikkitalanteiden järjestäminen

leikin tukeminen

leikkisääntöjen noudattaminen eri leikeissä

rohkaistaan lasta osallistumaan

kannustetaan (aikuinen tai toinen lapsi)

aikuinen havainnoi lasta

aikuinen voi mennä aloittamaan jotakin leikkiä

leikkii porukassa (kaveripiiri)

selvitetään riitatilanteet toisten lasten kanssa

tukea kaverisuhteiden muodostumista

kaikki lasten kanssakäyminen keskenään ja tietenkin aikuisten kanssa

miten aikuiset suhtautuu lapsiin

miten aikuiset ratkoo niitä ongelmia

lapsen kanssa ollaan henkilökohtaisesti

otetaan syliin

luottamuksellinen suhde aikuiseen

annetaan aikaa

kannustetaan

ei pakoteta lasta

ajan antaminen lapsille

vuorovaikutus aikuisten ja oman hoitajan kanssa

kiinnittyminen hoitajaan

aikuinen tukee niitä taitoja omalla asenteella ja omalla läheisyydellään

hyvä vuorovaikutus luo pohjan sos.em.taitojen opettelulle

päivähoidon aloittamisvaiheessa omahoitaja ottaa vastaan ja esittelee paikat ja

ottaa sen lapsen "siipiensä suojaan"

näyttää tunteensa

selvitetään syy

selvitetään tunnetilan syy

ilmaisee tunteensa

autetaan lasta rauhoittumaan

lohdutetaan

uho, voi jatkua läpi elämän, varsinkin pojilla, tarviiko "kitkeä" pois?

tuetaan lapsen tunnetilaa, myös negatiivista esim. aggressiivisuus

ei jätetä lasta yksin tunnetilan kanssa

aikuinen puuttuu tunnetiloihin

annetaan purkaa kiukku, jotta asiasta voidaan jutella

kykenee ajattelemaan, että miltä toisesta tuntuu

kuinka pitkään katsotaan esim. kiukuttelua? Usein? Jatkuvasti?

käsitellään ryhmässä, lapsen kanssa tai lapsi käsittelee itse

tunnetilan tukemien

uskaltaa näyttää pahanmielensä

aikuisen tehtävä tukea, jos lapselle tulee huonohetki

ohjata ja opastaa, että lapsi pystyy käsittelemään tunteitaan suhteessa itseensä

ja aikuisiin ja toisiin lapsiin

lapsi ryhmät kasvavat, joten jää vähemmän aikaa yksittäisten lasten tukemiseen

ja leikin seuraamiseen

omahoitajuus

pienemmissä ryhmissä tarkkailtaisiin lapsia tarkemmin ja pystyttäisiin ottamaan

huomioon lapsia enempi yksilöinä

pienryhmä

aikuinen suunnittelee miten lasta tuetaan

pienryhmät, joissa jaetaan ja havainnoidaan ryhmää, ketkä leikkivät keskenään